

Похиленко І.С.

к.ю.н., доцент

Київського університету права НАН України

Становлення Вищого суду з питань інтелектуальної власності

Найціннішим багатством людства є інтелектуальні надбання нації, наукові досягнення, тому наявність сучасної системи інтелектуальної власності є необхідним елементом для досягнення високого економічного та соціального зростання нашої держави. Охорона інтелектуальної власності є важливою складовою повноцінного розвитку держави.

Дослідженням окремих аспектів своєї роботи присвятили Ю. Л. Бошицький, М. К. Галянтч, І.Ф.Коваль, О.М. Мельник, Р.Б. Шишка тощо.

Становлення спеціалізованого суду із захисту прав інтелектуальної власності розпочалось у 2001 році Указом Президента України «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні», в якому Кабінету Міністрів України було дано доручення вивчити питання щодо доцільності створення спеціалізованого патентного суду. Указ Президента України «Про Основні напрями конкурентної політики на 2002–2004 роки» від 19 листопада 2001 року також містить вказівку Кабінету Міністрів України, міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади всебічно вивчити питання про доцільність створення спеціалізованого конкурентно-патентного суду. Концепція розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009–2014 роки містить положення про необхідність створення спеціалізованого суду.

У підтримку створення спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності в Україні неодноразово висловлювались як представники наукової спільноти та практиків. Зокрема, Ю.Л. Бошицький [1, с.167] зазначає, що європейський досвід та удосконалення судової реформи потребує створення спеціалізованого патентного суду для розгляду справ, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності, а також запровадженню альтернативних

способів вирішення спорів, розробки єдиної методики проведення судових експертиз у справах щодо визнання недійсними охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності, розробки методики визначення збитків у справах про порушення прав інтелектуальної власності.

На думку М. Ю. Потоцького та Б. Ю. Львова [2], першим кроком на шляху організації патентних судів має стати спеціалізація суддів, які розглядають такі справи, а також об'єднання всіх справ у сфері захисту прав інтелектуальної власності в одній юрисдикції, а саме віднесення їх до відання господарських судів.

Прийняття Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року започаткувало новий етап судової реформи. Так, стаття 124 Конституції України передбачає, що юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи. Відповідно до статті 18 закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 року суди спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. У випадках, визначених законом, а також за рішенням зборів суддів відповідного суду може запроваджуватися спеціалізація суддів з розгляду конкретних категорій справ. Так, відповідно до статті 31 вищезгаданого Закону у системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди як суди першої інстанції з розгляду окремих категорій справ. Вищими спеціалізованими судами є Вищий антикорупційний суд та Вищий суд з питань інтелектуальної власності. Відповідно до Указу Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» від 29.09.2017 року утворюється Вищий суд з питань інтелектуальної власності з місцезнаходженням у місті Києві. Проте, певні питання потребують уточнення, зокрема, некоректною видається назва вказаного суду, яка використовує словосполучення «Вищий суд», оскільки створюється враження приналежності цього суду до судів касаційної інстанції, тоді як цей суд діятиме лише як суд

першої інстанції, а касаційний розгляд спорів у сфері інтелектуальної власності здійснюватиметься Касаційним господарським судом. Крім того, аналізуючи положення статті 20 «Справи, що відносяться до юрисдикції господарських судів» нової редакції Господарського процесуального кодексу України від 15.12.2017 року складається враження, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності є господарським судом, що спеціалізується на розгляді питань з інтелектуальної власності.

Враховуючи викладене, більш доцільною була б назва «Суд з інтелектуальної власності» чи «Господарський суд, що спеціалізується на розгляді питань з інтелектуальної власності».

Також у межах цього суду ще буде створена апеляційна палата, яка переглядатиме справи. Тобто навіть якщо ця палата буде відокремлена й буде усунена можливість того, що ті самі судді розглядатимуть свої ж справи в апеляції, все одно все це відбуватиметься в межах одного суду й абсолютно виключати подібні впливи на повторний розгляд справ не можна. Тому, видається доцільним створення такої палати в апеляційних господарських судах.

Крім того, місцезнаходження Вищого суду з питань інтелектуальної власності лише в місті Києві може негативно вплинути на реалізацію принципу доступності правосуддя.

Статтею 33 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначається, що суддею Вищого суду з питань інтелектуальної власності може бути особа, яка відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Вищому суді з питань інтелектуальної власності, а також відповідає одній із таких вимог, зокрема, має стаж роботи на посаді судді не менше трьох років. При цьому в Законі не зазначено, чи буде такий стаж у сфері інтелектуальної власності чи з розгляду інших категорій справ.

Наступна вимога, кандидат на посаду судді - повинен мати досвід професійної діяльності представника у справах інтелектуальної власності

(патентного повіреного) щонайменше п'ять років. Однак попри наявність спеціальної освіти надання можливості стати суддею патентному повіреному видається необґрунтованим, адже такі особи взагалі можуть не мати досвіду з представництва в суді, а з повним введенням адвокатської монополії і не зможуть мати, оскільки судове представництво здійснюватимуть виключно адвокати. Крім того, досвіду патентного повіреного може бути недостатньо для здійснення правосуддя у справах інтелектуальної власності, так як останні патентними спорами не обмежуються.

Також кандидат на посаду судді може мати досвід професійної діяльності адвоката щодо здійснення представництва в суді у справах щодо захисту прав інтелектуальної власності щонайменше п'ять років. Проте, незрозуміло, яким чином та якими документами слід підтверджувати практику представництва в суді у справах інтелектуальної власності. Припускаємо, що на підтвердження можна подати копії рішень судів, у яких брав участь кандидат на посаду судді. Але відкритим залишається питання систематичності такого представництва, його результативності та питань адвокатської таємниці (чи може подати адвокат на підтвердження свого стажу рішення суду із відкритими даними клієнта: прізвищами, чи індивідуалізованими даними юридичних осіб, окремих аспектів їх господарської діяльності).

Слід відмітити, що на законодавчому рівні поза увагою лишились науковці, які не увійшли у коло претендентів на посаду судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Тобто, особи, що мають науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше десять років, вправі ставати суддями Верховного Суду, проте не можуть бути суддями суду першої інстанції з розгляду справ інтелектуальної власності.

Вищою кваліфікаційною комісією суддів України 30 вересня 2017 року оголошено конкурс на зайняття 21 вакантної посади судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 18 грудня 2017 року внесено зміни до Умов проведення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Вищого суду з питань

інтелектуальної власності, затверджених рішенням Комісії від 30 вересня 2017 року № 98/зп-17, яким продовжено строк подання документів для участі у конкурсі до 28 грудня. Таким чином прийом документів триває.

Відповідно до частини 2 статті 20 Господарського процесуального кодексу Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи щодо прав інтелектуальної власності, зокрема:

1) справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування;

2) справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;

3) справи про визнання торговельної марки добре відомою;

4) справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;

5) справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії;

6) справи у спорах, які виникають із відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань.

Отже, як вбачається із положень статті справи щодо прав інтелектуальної власності пропонується розглядати за правилами господарського судочинства, за предметною належністю спору, без врахування

суб'єктного складу учасників процесу. Крім того, перелік справ інтелектуальної власності не охоплює всі спори у цій сфері, оскільки узагальнене визначення переліку справ щодо прав інтелектуальної власності, що наведене у ч. 2 ст. 21 ГПК України, не містить всіх можливих спорів у цій сфері (з врахуванням видів спорів, що передбачені спеціальним законодавством в окремих сферах інтелектуальної власності – авторське право, патентне право, засоби індивідуалізації тощо). Доцільно комплексно врахувати положення про види спорів, види порушень та можливі способи захисту, що передбачені, наприклад, ст. 25 Закону України "Про охорону прав на зазначення походження товарів", ст. 53 Закону України "Про охорону прав на сорти рослин", ст. 22 Закону України "Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем" та іншими нормативними актами у цій сфері. Поза юрисдикцією Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності залишаються справи щодо порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності (ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення) та злочини у сфері інтелектуальної власності, передбачені ст. 176 і 177 Кримінального кодексу України.

Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що у національному законодавстві закладено основу для створення та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, що дає вагомі підстави сподіватися на зміцнення правопорядку у сфері використання результатів інтелектуальної власності.

Література

1. Бошицький Ю.Л. Шляхи модернізації та оптимізації правового регулювання інтелектуальної власності в Україні. Часопис Київського університету права. 2014. № 4. С.164-170

2. Пашковська Т. Патентний суд в Україні: доведеться почекати? / Юридична газета, 04 листопада 2015.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/events/patentniy-sud-v-ukrayini-dovedetsyapochekati.html>.